

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA

ABONAMENTUL : (48 NUMERE)
In România un an 10 lei
 „ „ „ „ 6 „
In toate țările uniunii poștale un an 12 „
 „ „ „ „ 7 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Bulevardul Ferdinand, 55. — București

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR :

C. RADULESCU-MOTRU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

UN NUMAR :
25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele
librării și la depozitarii de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pe ultima pagină
1/4 pagină : 10 lei.

No. 1.

DUMINICĂ, 11 APRILIE 1910

Vol. 8.

SUMARUL

NOUȚĂȚI :

Constituirea Societății autorilor dramaticei.—Expoziția tinerimei artistice.—O legislație socială.—Domnișoara Calomeri.—Revista revistelor.—Bibliografie.

POLITICA EXTERNĂ :

DR. A. D. DAMIANOFF. *Bulgaria constituțională.*

CEȘTIUNI SOCIALE :

D. DRĂGHICESCU. *Știința și Democrația.*

FOLKLOR :

TH. D. SPERANȚIA. *Lăutarii și cântecele bătrânești.*

LITERATURĂ :

LAZAR LAZAREVICI. *Poporul însutit are să-ți dea.*

NOTE ȘI DISCUȚIUNI :

A. G. IONESCU-IOAN. *Divorțul.*

NOUȚĂȚI

Constituirea societății autorilor dramaticei.

Aplicarea unui articol din noua lege a teatrelor ne-a adus două plăcute surprize. întâi, am descoperit că literatura noastră dramatică nu este așa de săracă, precum se credea. La întrunirea convocată de d. Director al teatrelor, au răspuns aproape douăzeci autori dramaticei! Al doilea, cu aplicarea articolului din noua lege a teatrelor, s'a pus și bazele unei Societăți a autorilor dramaticei, care va avea să îngrij-ască de interesele materiale și morale ale acestora...

Toate acestea nu s'ar fi întâmplat, dacă d. director al teatrelor nu ar fi avut dorința să aleagă în comitetul său de lectură și pe un autor dramatic! Toate felicitările noastre d-lui director.

Nu ne îndoim că Societatea autorilor dramaticei va păstra pe

viitor cele mai bune raporturi cu cercurile oficioase ale Teatrului național. D. director al Teatrului național va fi membru de onoare al societății autorilor dramaticei, iar autorii dramaticei din societatea înființată vor fi favoriții d-lui director.

Acestea toate sunt destule argumente pentru a ne sugera următoarea concluzie : să impune să avem în București un al doilea teatru, pe lângă Teatru național. Teatru Național rămâne să se reprezinte lucrările cu caracter oficial, iar în al doilea teatru rămâne să se reprezinte lucrările gustate de public.

Când cel de al doilea teatru se va înființa pe baze durabile, atunci vom avea dovada deplină, că pe lângă Societatea autorilor dramaticei, avem de aci înainte și autori dramaticei...

STAL A.

* * *

Expoziția Tinerimei artistice

Astăzi, 11 Aprilie, are loc deschiderea expoziției Tinerimei artistice în localul său din Str. I. Brătianu (fostă Panorama Grivița de lângă Primărie).

M. S. Regina, Alteța S. Principesa Maria, precum și A. S. Principele Ferdinand, vor onora cu prezența lor această solemnitate.

Publicul amator de artă și care urmărește cu interes evoluția artiștilor noștri, va avea acum ocaziunea să aprecieze eforturile acestora și să-i încurajeze după merit. Artiștii noștri au făcut toate sacrificiile pentru a-și putea prezenta operele într'o expoziție europenească și demnă. Nu ne îndoim că toți acei cari vibrează pentru artă nu vor sta indiferenți la această sărbătoare a culturii noastre, ci vor contribui cu tot entuziasmul lor la succesul ei.

Artiștii cari iau parte la această expoziție sunt : Luchian, Verona, Vermont, St. Popescu. D-na Cuțescu-Stork, Kimon Loghi, Ressu, Strâmbulescu, Murnu, Segal, Mărculescu, Grant, G. Mirea, Stoenescu, Pătrașcu, Fr. Stork, Brâncuși, O. Späthe etc.

Expoziția va fi deschisă timp de două luni, în toate zilele între orele 9 dimîn. și 6 seara.

A.

* * *

O legislație socială.

Cu titlu acesta a apărut zilele din urmă o documentată broșură a D-lui Ion Zacharoff, care se ocupă cu : 1) *legile de protecțiune a muncii și muncitorilor* ; 2) *Legile de prevedere, având la bază noțiunea de economie*, și 3) *Legile de solidaritate*, destinate ca prin cooperațiune și mutualitate, să dărâme vechiul sistem al repartiției bogățiilor, rezumat în două cuvinte pline de amenințare : *patronul și salariatul*.

Concluziunea teoretică a d-lui I. Zacharoff este următoarea : Reformele sunt operele timpurilor și a eforturilor combinate a tuturor cercetărilor. Aceasta este marea carte a progresului științific de care ne convingem mai bine pe fiecare zi ce trece.

Totuși, au fost unii cari au preconizat mijloacele violente, ca singurele eficace pentru revendicările sociale și economice,

Ca să răspund acestora, mă servesc de cuvintele autorizate ale unui ministru francez, d-l Millerand, care la un banchet al asociațiunilor muncitorești din 12 Iulie 1900, a zis următoarele : «Ura, nu este de cât o probă de lipsă de inteligență, după cum violența este o mărturisire a slăbiciunii.»

Nu prin ură și violență vor ajunge muncitorii să cucerească emanciparea lor integrală, ci din contră înțelegând pe cât vor putea mai bine și mai limpede datoriile și răspunderea lor.

Iată de ce cred, zicea d-l Millerand, că cea dintâi datorie a unui guvern este să facă totul ca să reunească între ei pe muncitori și să le dea prin faptul acestor asociațiuni sentimentul puterii și al responsabilității lor.

La noi, din contra, grija guvernului liberal a fost să distrugă asociațiile și aceasta fiindcă acest guvern nu a cunoscut care este adevărata țintă către care să tindă toate eforturile lui și anume că scopul principal este : *capitalul să lucreze și nunca să poseadă.*

* * *

Domnișoara Calomeri.

D-ra Lucia Rosand Calomeri incheiă astăzi, Duminecă, ora 4 p. m., în sala Eintracht (intrarea str. Dionisie No. 64) lecturile sale artistice, atât de apreciate de publicul amator de literatură.

* * *

Revista Revistelor

Convorbire literare. Martie — De citit frumoasele pagini scrise cu multă căldură sufletească de G. Vălsan : *Titu Maiorescu îndrumător al tinerimei.* Redăm sfârșitul.

«Toată viața a fost plecat atent asupra tuturor minților în care începea să incolțească gândirea, în care răsăria o imagine neașteptată, o vibrație nouă de vers. Nu era lângă noi și totuși îi simțeam privirea prietenoasă care ne urmărește și ne vede crescând, inima părintească, în care putem încăpea toți. Și acum am fost despărțiți de el... Nu se poate să nu fi fost pătruns de o duioasă durere când a văzut că nu-și mai are alături copiii. Iar noi, studenții—cum suntem copii—n'am înțeles și nu înțelegem încă ce am pierdut. Și probabil nu numai noi, ci și întreaga vreme noastră.

«Când trăiești în văile munților, un deal neînsemnat, ba chiar o răpă pe care abia se prind mărăcini, îți poate ascunde piscul măreț îmbrăcat în albul vestmânt al zăpezii, culmea care primește și întâile și cele din urmă raze ale soarelui. Când te depărtezi însă, ceața acoperă mărunișurile cari trăesc la poala uriașului și sunt numai o mică parte din ei, iar sus, scâldându-se în soare, ori încununate cu stele, rămân câteva piscuri, singure stăpâne.—Tot așa se întâmplă și cu valorile omenești. Și odată, târziu, să zicem peste câteva veacuri, când se va face bilanțul acestui secol de deșteptare românească, multe nume zgomotoase vor rămâne mute pentru totdeauna, multe străluciri orbitoare și superficiale se vor întuneca pe vecie, iar învățatul care va scrie cartea mică și limpede care să stea în mâna tuturor, a copiilor și a bătrânilor, va trebui să aibă între cele câteva nume ale veacului al 19-lea, un nume iubit acum de noi, slăvit atunci de ei, numele lui Titu Maiorescu»

Revista Democrației române, 21 Martie. N. Rădule are un bun articol : Naționalismul nostru.

«De o bucată de vreme ne plângem de noii străini cari s'au năpustit asupra-ne, în deosebi de Evrei, și ne plângem cu toată duioșia și entuziasmul național. Oamenii cu vază, recunoscuți de toată suflarea românească prin munca fără preget și prin numele lor, s'au pus în fruntea propovăduitorilor de ură în contra Evreilor și-și fac datoria cu toată osârdia și destoinicia.

Și totuși, nici Evreii, nici alți străini, nu sunt cauza relelor de cari suferim. Adevărata cauză suntem noi ; Evreii nu sunt decât efectul păcatelor noastre și de nu erau ei, s'ar fi găsit alții să se folosească de dănele.

Recunosc că Evreii, prin firea lor, prin ideile lor conducătoare, prin destoinicia câștigată în lupta pentru traiu, prin lăcomia lor pentru câștig, prin lipsa lor de scrupul, prin spiritul de solidaritate, sunt un neam nu puțin periculos pentru noi. Dar recunosc și trebuie s'o recunoaștem cu toții, că acest neam are și calități pe cari bine ar fi să le dobândim și noi. Muncitori stăruitori, economi și cumpătați, buni păstrători ai tradițiilor religioase și familiare, solidari unii cu alții, cum rar popor se vede, ei formează un neam inzestrat cu o puternică vitalitate...

«Nu prin propovăduire de ură între locuitorii unei țări, nu prin teorii utopice ori prin cuvântări, chiar bine meșteșugite, se poate ridica un stat și un neam ; ci prin *muncă* și numai prin *muncă*.

În lupta pentru existență, legile sunt fatale.

Învinge acel ce poate să muncească și muncește. Turc, Român, Ungur ! Evreu, toți sunt egali în fața acestor legi. Protecțiunile aduse prin legi în favoarea unui neam, oricare ar fi el, sunt ajutoare artificiale, sunt medicamente, cari vor putea prelungi viața bolnavului, care, însă, la urmă, tot va trebui să cadă doborât, dacă nu-și va găsi el singur, prin muncă, adevărata doctorie.

Nu-i de ajuns a striga în contra străinilor, pentru a crede că ne-am făcut datoria de naționaliști».

Ramuri 15 Martie.—1 Aprilie. Acest număr este închinat lui Eugeniu Caradă, cu următoarea motivare din partea redacțiunii :

«Acest oraș, (*Craiova*, unde revista apare) în sânul căruia vegetează atâția milionari, lipsiți de suflet și de conștiință românească ; acestui oraș, în care toate mâinile necurate și toate sufletele mici se imbulzesc să parvină prin mijlocirea luptelor politice ; acestui oraș, în care micimea de caractere e înlocuită prin mărimea ambițiilor, lipsa de însușiri sufletești prin cutezanța și lipsa de cultură prin strălucirea banului vânturat

și risipit,—acestui oraș îi înfățișăm icoana morală a unui fiu al lui, icoana lui Eugeniu Carada, care a întrunit la oală toate însușirile sufletești trebuitoare zilei de azi: conștiința cu adevărat românească, lipsa de ambiții deșerte, suflet și mâini curate, spirit de gospodar neîntrecut, și caracter de granit, în fața nesfârșitelor șivoae de ispite și de păcate, care se vor fi perindat în jurul ei.»

Economia Națională. Martie. — I. Răducanu apreciază în următorul mod activitatea lui *Adolph Wagner*:

Căpetenia de azi a socialismului de stat, Heinrich Gotthilf *Adolph Wagner*, profesor de științele economice la Universitatea din Berlin, a implinit la 25 Martie st. n. 75 ani. Sărbătoritul economist, — acum Wagner e sărbătorit nu numai în patria sa, — are o viață bogată și în idei profunde, luminate, cari au slujit înaintărei științei și în fapte rodnice, de o însemnătate hotărătoare întru propășirea economică și consolidarea financiară a Imperiului German.

Înrăurirea lui asupra politicii sociale și financiare germane, atât ca om de știință, cât și ca prieten și sfetnic al «Căpitanului de fier»;—s'a resimțit adânc, ca o binefacere.

Dar extraordinara lui muncă a avut vădită influență și asupra diferitelor curente economice din alte state.

Câți economiști și din câte țări nu au luat dela Wagner lumina a Jevărului!?

Astfel, un exemplu: Școala italiană, în deosebi dela 1870 până la 1880, a fost îndrumată de spiritul său.

Și toți, câți îl cunosc și îi cunosc *opera*, prețuesc într'insul nu numai fala științei, ci și omul.

Ideile, bunuri culturale, slavă Domnului, nu sunt supuse taxelor vamale. În fața lor să ne plecăm, să le cercetăm ca să culegem cât mai multe foloase pentru viața noastră socială.

Și dacă negustorii de idei — pseudo-învățații — se găsesc pretutindeni, dacă homunculi științei nu lipsesc în nici o vreme, adevărații cercetători cu spirit filozofic sunt prea rari. Ca unul dintre aceștia ni se înfățișează și se impune *Adolph Wagner*.

El cultivă pe de o parte, cu o uimitoare putere de muncă și analiză, întregul ogor al științelor economice. Și numai cei ce nu-și dau seama cât de larg se prezintă ogorul acestor științe nu pricep cât de uriașă e o asemenea întreprindere.

Pe de altă parte, dezvăluind adevăruri nouă, indică tinereii științi, în slujba căreia a lucrat cu râvnă spre a ajunge azi *maestrul* ei, drumuri nebătătorite încă.

La început, acum mai bine de o jumătate de veac, specialist în chestiunile de bănci, credit și statistică, se ocupă apoi, devenind *cea mai mare autoritate* pe ogorul teoriei, cu știința financiară, și aproape în același timp, lărgeste fundamental psihologia Economiei Politice.

Nenumăratele-i lucrări în toate ramurile științelor economice alcătuiesc monumentul neperitor, pe care învățatul și l-a ridicat.

Săptămâna 26 Martie. În articolul *Moravuri triste politice* d. G. Panu dovedește că nu are nici o înțelegere în afacerile ce privesc Universitatea. Numai așa se explică următoarele afirmațiuni pe care le găsim la dânsul:

«Amândouă universitățile sunt în agitare și amenință a se pune în grevă.

«Studentii în medicină dela Iași s'au și pus în grevă.

«Pentru ce această agitație?

«Profesorii protestează fiindcă li se atacă privilegiile

«Studentii, fiindcă li s'au desființat trei catedre.

«Față cu aceasta te întreb: Ce moravuri sunt aceste? De ce spirit sunt animate universitățile noastre și studenții noștri? Profesori în grevă încă n'am auzit asta! Studenții amestecându-se în afacerile Statului și protestând că se desființază o catedră sau două, iar n'am auzit!»

Privilegiile profesorilor universitari! Un singur privilegiu au

profesorii universitari: acela de a fi funcționarii, cei mai rău plătiți din toți funcționarii statului român. Și o singură explicație are această situație, anume: legiuitorii români sunt în mare parte autodidacți, cari n'au nici o recunoștință pentru Universitate.

VERAX

BIBLIOGRAFII

Delavrancea, *Viforul*, dramă în IV acte, Buc. Librăria Socec, 1910. Prețul lei 2,50.

Georgina M. Crak, *Povestiri pentru tinerime* (trad. de Adeline T. slăvanu) Bibl. populară Socec, 30 bani.

Virgil Caraivan, *Povești corsicane*. Bibl. pop. Socec, 30 bani.

Marcel T. Djuvara, *Wissenschaftliche und religiöse Weltanschauung*. (Göttingen 1906).

G. H. Ughelli, *Medicii și clienții, amintirile unui medic bătrân*, (trad. de dr. H. Cauffman) Piatra-Neamțu. Tipografia Modernă, 1910.

A apărut:

STUDII FILOSOFICE Vol. V, fascicula I.

cu următorul cuprins:

I. *Petrovici*, O nouă metodă inductivă.

C. *Antoniade*, Filosofia lui Henri Bergson, III.

Marin N. Ștefănescu, Logica și problemele metafisice.

St. Antim, Substratul economic al familiei.

Bibliografii, *A. Ștefănescu-Galați*, Dr. I. D., București, Librăriile *Alcalay* și *Socec*. Prețul lei 1,50.

Vieț de paraître:

Vol. VII, Anno IV (1910) — Numero XIV-2

„SCIENTIA“

Revue internationale de synthèse scientifique

SOMMARIO

E. Mach, Les idées directrices de ma théorie de la connaissance dans les sciences naturelles et l'accueil qu'elles ont reçu des contemporains.

A. C. D. Crommelin, Origine et nature des comètes.

E. W. Maunder, (Les «Canaux» de Mars).

H. Bouasse, Développement historique des théories de la physique.

P. Lebedew, (Les forces de pression de la lumière).

G. Galeotti, (L'état de nos connaissances sur les anticorps).

R. Semon, (Les fondements physiologiques des phénomènes organiques de reproduction).

C. Emery, (Le polymorphisme et la fondation des sociétés chez les insectes sociaux).

M. Hoernes, (Les bases structurales du développement intellectuel).

F. Enriques, (La philosophie positive et classification des sciences).

Va apare în curând:

„DIN TRAMBIȚA DE AUR“

— P O E M E —

de ALEXANDRU STAMATIAD.

POLITICA EXTERNA

BULGARIA CONSTITUȚIONALĂ

Constituția Bulgariei este foarte liberală. Din dispozițiunile ei reese că poporul este suveran și că dela dânsul emană toate puterile.

Drepturile pe cari le recunoaște constituția Regelui bulgar sunt mari; ele însă nu anihilează suveranitatea poporului. Puterea executivă aparține Suveranului, puterea legislativă unei camere alese prin sufragiul universal direct, iar puterea judecătorească se exercită de curți și tribunale: toate în marginele constituției și a legilor.

Ca șef al puterii executive, Suveranul Bulgariei are dreptul de a numi și concedia pe miniștrii săi. Guvernarea țării o are consiliul de miniștri, sub supraveghierea și conducerea Suveranului. Miniștrii sunt responsabili de actele lor, față de tron și parlament.

Miniștrii nu sunt deci niște simplii funcționari numiți de Suveran; ei trebuie să se bucure și de încrederea parlamentului. Altfel n'ar putea să guverneze. Din această cauză, miniștrii caută să aibe majoritatea în parlament. Spiritul public în Bulgaria nefiind prea desvoltat și partidele politice nefiind încă bine organizate, cu tot sufragiul universal, guvernele reușesc să aibe în totdeauna majorități covârșitoare.

Modul cum Suveranul Bulgariei a uzat, până acum, de dreptul ce-l are de a numi și concedia pe miniștrii săi, a alterat mecanismul constituțional-parlamentar al acestei țări. Deși după litera și spiritul constituțiunei, regimul politic al Bulgariei trebuie să fie un regim constituțional cu un Suveran constituțional; de fapt găsim în Bulgaria: un regim constituțional cu un Suveran autocrat. Așa a fost numit regimul politic din Rusia și așa ni se pare, trebuie caracterizat regimul ce are ființă în Bulgaria.

Singura diferență însă între Rusia și Bulgaria este, că, în cea dintâi, țara ca stare de faptă stă în armonie cu constituția acordată de împăratul Rusiei; pe când în Bulgaria, ea se află în contradicție cu spiritul constituției...

Cum se explică aceasta?

Regele Ferdinand al Bulgariei ale cărui calități intelectuale sunt recunoscute de toată lumea și a cărui capacitate de diplomat impune admirațiune, pornind dela ideia preconceptută, că poporul bulgar nu este încă în stare a se guverna singur, n'a prea ținut seamă până acum nici de parlament nici de opiniunea publică, când a trebuit să-și aleagă miniștrii. A chemat adesea la guvern oameni, cari nu aparțineau nici unui partid, sau partide politice foarte slabe.

S'au văzut cazuri când regele Ferdinand a încredințat formarea cabinetelor unor partide politice cari n'aveau decât câțiva reprezentanți în cameră. Ajunse la putere, aceste partide obțin majorități mari, cari dispar apoi cu totul în opoziție.

O singură dată regele Ferdinand a chemat la guvern, un cabinet neutru, cu însărcinarea ca să facă a-

legeri libere. Aceasta a fost în 1901. Nici un partid n'a avut majoritate în acel parlament și Suveranul Bulgariei a dat puterea unui guvern de coaliție, democrați și progresiști, cari însă n'a putut dura mult timp.

Nu se poate ști niciodată în Bulgaria ce guvern va veni la putere; căci aci există două-spre-zece partide politice, cari afară de partidul radical-democrat și de cele două partide socialiste, pot ori când lua puterea, dacă se bucură de încrederea Suveranului.

Consecințele acestei stări de lucruri nu sunt deloc prielnice.

Oameni politici bulgari nu găsesc nici un interes, ca să se grupeze în partide mari. Or cât de mic ar fi un partid, toate au speranță, ca să vină la putere. Afară de cele trei partide înaintate, toate celelalte partide au aproape programe identice. Cu toate acestea, încercările de coalizare n'au dat până acum nici un rezultat, căci, deși șefii sunt câte odată de acord, membrii partidelor se opun la aceasta. În 1907 s'a format un bloc, compus din cinci partide de opoziție, care a luptat în contra guvernului de atunci; și când guvernul a căzut, blocul a încetat și el de a mai exista. Unul din cele cinci partide a luat apoi singur puterea.

Se poate lesne înțelege în ce destrăbălare politică și financiară ajunge țara, când se întâmplă că puterea să se încredințeze unui guvern fără nici un scrupul, cum a fost acela care a căzut acum doi ani.

Să nu ne mirăm deci că educațiunea politică a poporului bulgar lasă încă foarte mult de dorit. Partidele politice, cari se succed la cârma Statului, n'au în vedere binele poporului, ci binele partizanilor lor. Afară de clientela proprie fiecărui partid, mai sunt și oameni cari în totdeauna votează cu guvernul, pentrucă așteptă totul dela guvern, orcare ar fi el. Aceștia, constituie «zestrea guvernamentală». Iar accia cari nu votează cu guvernul, sunt adesea siliți să nu voteze de loc. Afară de aceștia, mulți cetățeni neutri nu au luat până acum parte la vot, din cauza prea marei depărtări a secțiunilor unde se votă. Prin noua lege electorală, votarea se va face în fiecare comună.

Astfel se explică de ce guvernele au în totdeauna majorități în cameră. Alegeătorul bulgar n'a ajuns încă să se organizeze și să-și impună voința. Cu toate acestea, nu trebuie să uităm, că în fiecare parlament găsim cel puțin 30-40 de deputați din opoziție și adesea chiar mai mulți. Camera actuală se compune din 205 deputați.

Sunt însă simptome cari arată, că poporul bulgar începe să se agite. Ce însemnează apariția partidului agrar, care are deja 20 membri în parlament? Nu este aceasta o reacțiune în contra actualei stări de lucruri? Țăranii, mici proprietari, încep să se convingă, că nu pot aștepta nimic dela actualele partidele politice, și caută să se organizeze într'un partid al lor.

Și apoi ce mai însemnează apariția asociațiunilor de institutori, profesori, funcționari inferiori, pensionari, militari, subofițeri în rezervă, meseriași etc. cari caută să câștige și o însemnătate politică? Nu este și aceasta o reacțiune?

Dacă viața politică a Bulgariei s'ar fi desvoltat în mod normal, toate aceste asociațiuni s'ar fi mărginit

numai să desvolte și să apere interesele lor culturale și de solidaritate profesională. Toată lumea pare a se convinge, că numai în așa chip se poate apăra interesele fiecărei clase, cât timp nu se va îmbunătăți regimul politic al Bulgariei.

Iăsând la o parte asociațiunile și sindicatele de lucrători, cari formează bazele partidelor socialiste, putem spune, că toate celelalte asociațiuni n'ar eși din rolul lor cultural și social, dacă ar exista un adevărat echilibru politic în Bulgaria, care să satisfacă interesele tuturor.

Pe deoparte partide slabe politice și pe de altă parte asociațiuni profesionale, cari caută să câștige însemnătate politică, iată starea în care se află astăzi Bulgaria!

Și toate acestea se datorește, în mare parte, modului cum regele Ferdinand a uzat de drepturile ce-i acordă constituția bulgară, de a numi și concedia pe miniștrii săi.

Suveranul Bulgariei este omnipotent. El este un adevărat autocrat, îmbrăcat în haină constituțională. El numește pe miniștrii săi, așa cum crede că-i dictează interesele țării, fără a ține seamă de opiniunea publică. Se conduce însă de opiniunea publică, când este vorba să congedieze un guvern, care a devenit nesuferit poporului.

Omnipotența sa îl face, ca să fie câteodată nedrept cu miniștrii săi și cu oamenii politici de valoare și să provoace astfel curente de nemulțumire în partidele politice. De curând, un partid destul de puternic, partidul poporului, a început o luptă contra regelui Ferdinand, pe terenul constituțional. Cum toată lumea este convinsă, că în Bulgaria nu există un adevărat regim constituțional, o luptă energică pe acest teren, la care s'ar alia mai multe partide, ar putea să aibe mult succes. Aceasta ar trebui să evite regele Ferdinand.

Omnipotența sa mai are și alte consecințe. În administrație și în armată domnește arbitrariul. Miniștrii respectivi având încrederea regelui și a parlamentului, nu țin seamă de opiniunea publică și fac ce vor. Că Bulgaria n'are o administrație bună s'a dovedit și acum în urmă, la Rusciuc, când s'a chemat armata să tragă în mulțime, pentru că aceasta se opunea, ca o tânără mahomedană, care voiă să se mărite după un creștin, să fie înapoiată părinților săi. Și cum să aibe Bulgaria o administrație bună, când la orice schimbare de guvern, se schimbă și ea? Este incontestabil însă, că armata este bună și bine disciplinată. Nu putem spune cu toate acestea, că ar fi în totdeauna așa, mai ales că unii ofițeri superiori nu sunt la locul lor și că favoritismul a început să intre în obiceiuri și să nemulțumească pe ofițeri.

Toate aceste defecte sunt inerente or cărui regim cu tendințe autocrate. Dacă regele Ferdinand ar fi avut aceeași sollicitudine pentru administrație și pentru justiție, cum a avut pentru armată, Bulgaria ar fi fost astăzi mult mai departe, chiar dacă dânsul ar fi continuat să-și aleagă miniștrii în felul cum a procedat până acum... Poate chiar, că nici oamenii politici n'ar mai fi găsit motiv să se desbine și să se grupeze în partide slabe.

Or cum, starea actuală de lucruri nu poate să du-

reze. Poporul bulgar va fi foarte recunoscător regelui Ferdinand dacă se va scobori în mijlocul său, va pricepe năzuințele sale și va lăsa deplină libertate dezvoltării politice, conducându-l..

Bulgaria este astăzi un regat independent. Pozițiunea ei este consolidată din punctul de vedere internațional, grație muncii și perseverenței regelui Ferdinand. Ca să ajungă aci, Bulgaria a trebuit să facă sacrificii mari. Din această cauză, finanțele ei lasă mult de dorit, deși nu sunt încă periclitare; iar organizațiunea internă are multe neajunsuri. Se impun reforme mari financiare, politice, administrative și judiciare, pentru ca Bulgaria să devină un stat modern. Și aceasta nu se poate realiza decât printr'un adevărat regim constituțional. Bulgaria are destui bărbați politici capabili și se poate guvernă singură. Numai Suveranul ei nu trebuie să favorizeze o politică de desbinare. Partidele politice se vor contopi atunci în două sau trei partide mari, după afinitățile de persoane sau de idei.

Inteligența superioară a regelui Ferdinand îl va face să vază, că este în interesul țării și al dinastiei, ca să devină un adevărat rege constituțional. Dinastia nu trebuie să fie un organism suprapus poporului, ea trebuie să fie una cu poporul. O iubire reciprocă trebuie să existe între rege și popor. Un rege poate să fie mare — foarte mare chiar, — în limitele constituției. Iar un popor recunoscător îi va ridica un monument trainic în inima și sufletul său.

DR. A. D. DAMIANOFF

CESTIUNI SOCIALE

ȘTIINȚA ȘI DEMOCRAȚIA

I

Două mari forțe cuprind lumea modernă și o stăpânesc pe fiecare zi mai mult: de o parte *știința* cu valurile ei luminoase, de altă parte *democrația* deslănțuită și liberatoare a omenirii. Viitorul aparține întreg acestor imense curente și prestigiul de care ele se bucură în ochii noștri crește cu fiecare clipă. Alături însă de știință și democrație, *aristocrația* oligarhică, orgolioasă de puterile trecutului pe care le-a pierdut, privește cu ochi plini de invidie terenul care îi scapă de sub picioare și viitorul ei amenințat. Ne mai având nici un rost și nici o rațiune, în timpul din urmă, aristocrația oligarhică a încercat să opue pe unul din cele două mari curente contra-celuilalt, și din conflictul și discreditarea lor reciprocă să-și creeze un rost și să-și câștige rațiunea de a fi.

Cum a fost prezentat și pus la cale conflictul dintre *știință* și *democrație*? iată ce ne propunem să cercetăm.

Conflictul acesta, născocit între *știință* și *democrație*, pare a fi fost întruchipat în trei feluri. Mai întâi s'a căutat să se tăgăduiască valoarea științei în ochii mulțimei, zicându-se că știința nu este de nici un folos mulțimei și atunci s'a declarat faimosul *faliment* al

științei. În urmă, evidența științei triumfătoare, nepuțând fi mult timp tăgăduită, s'a zis că mulțimea nu este capabilă de știință și de artă, cari nu pot și nu trebuie să fie decât apanajul aristocrației. În cele din urmă, conflictul a fost pus în termeni preciși și direcți: chiar dacă știința ar avea o valoare și ar putea fi îmbrățișată de popor, concluziile ei sunt zdrobitoare și categoric vrăjmașe cauzei democratice, care câștigă mulțimile lumii civilizate.

Să luăm, rând pe rând, pe fiecare din aceste trei forme ale antagonismului inventat între știință și democrație. Să le cercetăm, cum au fost înfățișate și dacă se întemeiază pe ceva.

* * *

Toată rațiunea de a fi și valoarea științei s'ar reduce, după unii, la *cantitatea de fericire* pe care ea o aduce omenirii. Și atunci, aceștia pun întrebarea: cuceririle științei au făcut ele lumea mai fericită? A crescut cu ceva fericirea omenească, după urma progreselor așa de frumoase, pe cari le-a făcut știința în diferitele ei direcțiuni de cercetare? Așa pusă chestia, de sigur că răspunsul nu putea fi decât sau *nehotărâtor* sau chiar defavorabil științei. Oligarhia, în chipul acesta, triumfă foarte ușor. Căci nu este greu de dovedit că cuceririle științei nu sunt menite să facă, pentru moment, fericirea omenirii. Ele desvoltă capacitatea noastră de a ne bucura de comorile lumii, dar, în aceeași măsură, ascut sensibilitatea noastră și ne fac mai simțitori la neplăcerile vieții. Știința creiază în noi necesități și morale și materiale, complexe. Ne face mai conștienți, mai dotoritori de a cunoaște, și această conștiență și curiozitate pot să devie o adevărată tortură pe care oamenii inculti și ignoranți n'o cunosc.

Din acest punct de vedere, negreșit că oligarhia reacționară are toată aparența dreptății cu ea. Este adevărat că progresul științei face din noi niște sceptici, niște pesimiști, și se pare că pesimismul lumii moderne a mers paralel cu progresele uimitoare ale științei. Dar, dacă progresul științei este însoțit acum de acest fel de scăderi sufletești, cine poate dovedi că va fi totdeauna astfel? Dificultățile acestea morale, pe cari le întâmpină, în noi, progresele științei începătoare, este firesc să dispară cu vremea. Făcându-și drum în sufletul nostru, este natural ca cunoștințele științifice să ne desechilibreze puțin la început. Odată, însă, drumul făcut și bătătorit, prin progrese continue, câștigarea cunoștințelor noi va trebui să aducă urmări diferite, chiar contrarii. Increderea în noi, un fel de optimism înțeles și fericirea satisfacțiilor intelectuale ar putea, vor trebui, cu vremea, să se substituie scepticismului și pesimismului de azi. În cât, tocmai desechilibrul moral, provocat azi de progresele științei începătoare, par că ne garantează un viitor de echilibru, de seninătate și de satisfacție sufletească mai înaltă.

Se inai reproșează științei că ea păstrează o tăcere supărătoare asupra problemelor esențiale, cari interesează și, câte odată, torturează cugetele noastre. Problema scopului vieții, întrebarea de unde venim? în cotro ne îndreptăm după moarte? ce rost avem în viață pe această planetă neînsemnată? sunt lăsate fără

răspuns. Mai mult, știința pare a rămâne indiferentă la aceste întrebări. Această tăcere adesea ne revoltă, ne enervează. De aci protestări și tăgăduirea științei. De aci vorba aceea mare: falimentul științei.

Enervarea aceasta, este, fără îndoială, efectul nerăbdării noastre. Privim ramurile științei în floare, și am voi să prindem fructul deja copt pe craca abia înflorită. Dacă, cu drept cuvânt, susținem că știința este în floarea dezvoltării, nu trebuie să căutăm roade coapte în arborele științei, atunci când aceste roade sunt abia flori. Va trebui, fatal, să ne înarmăm cu răbdare și să așteptăm recolta științei până la pârguire. Alții vor fi cari se vor bucura de ea. Trebuie să ne resemnăm la un altruism, pe care, în această împrejurare, nu-l putem evita.

De altfel, știința însăși nu a promis nimic nimănui. Nici fericirea omenească, nici deslegarea problemei destinului nostru nu sunt angajamente luate de știință către cineva, nu sunt datorii contractate, pe cari neplătindu-le, să fie declarată în stare de faliment. Știința nu ne-a spus că ar căuta altceva decât: *descoperirea obiectivă, desinteresată a adevărului*. Noi, cu utilitarismul nostru neîmpăcat, am ridicat pretenții în fața științei, care, este adevărat, că prin cuceririle ei, ne-a procurat destule satisfacții morale și materiale, că ne-a încurajat curiozitatea noastră cea neînfrântă.

N'a promis deci știința satisfacerea tuturor dorințelor cari isvorăsc numai din fondul sufletului nostru. Iar dacă aceste dorințe sunt profunde și valabile, omenirea trebuie să aștepte cu răbdare ultimele cuvinte ale științei, care, cu tot progresul ei, este încă la început.

* * *

Aristocrația retrogradă, ne putând compromite în ochii mulțimei știința isbânditoare, și față cu progresele ei, a fost nevoită să schimbe tactica, căutând să răspândească ideea că *știința și arta* sunt, în definitiv, opera claselor nobile și bogate. După părerea aceasta, poporul n'are însușiri cari să-l facă vrednic de cultivarea științei și de înțelegerea și gustarea operelor de artă. Aceste două feluri de activitate omenească trebuiesc rezervate elitei. Rolul elitei, al aristocraților născuți, este să cultive și să protejeze științele și artele. Mulțimea neștiutoare, incultă și brutală, nici nu poate înțelege știința și gusta arta. Dacă ar fi să lași în grija ei progresul științific și artistic, nu numai că nu s'ar face nici un pas mai deperte, dar s'ar perde și ceace a fost câștigat până acum.

Trebuie văzut, însă, ce este adevărat din aceste afirmări. Adevărat să fie că mulțimea, poporul sărac, democrația într'un cuvânt, este incapabilă să cultive arta și știința?

Să ne oprim puțin, mai întâi asupra artei. Este adevărat că dacă este vorba de formele mai rafinate ale artei, mulțimea incultă nu este deloc pregătită nici să le cultive, nici să le prețuiască. Aceasta însă nu înseamnă că persoane eșite din sânul mulțimei sărace nu pot ajunge, când sunt puse în condițiuni favorabile, ca să priceapă, să guste și să creeze opere de artă de cea mai înaltă rafinare. Din potrivă, foarte mulți artiști, și încă dintre cei mai talentați, sunt recrutați din rân-

durile poporului ignorant. Exceptând pe literatori, artele plastice, pictura și sculptura, muzica însăși, recrutează pe preoții lor din rândurile celor săraci. Artiștii, cari creiază sunt cele de mai multe ori oameni de origine obscură. Adevărul este, însă, că eforturile lor sunt încurajate și susținute totdeauna de amatorii bogați, aristocrați sau simpli plutocrați. Elita, deci, așa zisa elită, n'are alt rol decât de a încuraja creațiunea operelor de artă, de a o provoca indirect; foarte rar ea va produce astfel de opere. Propriu zis, ea nu servește decât de debușeu; ea este clientul amator indispensabil, care, *consumând* opera de artă, provoacă producțiunea lor.

Așa fiind, bine înțeles, pretențiunea elitei, justificată în parte, este încă departe de adevăr. Meritul ei de a consuma mi se pare mult mai mic decât meritul celor cari produc, căci a produce este totdeauna, în orice caz, mai meritor decât a consuma. Rolul elitei consumatoare este, în privința artei, mai mult pasiv și deci, oarecum, secundar. Iar dacă ar fi să ne raportăm la noi, și să cercetăm rolul acestei elite față de arta noastră, am găsi, de sigur, că este și mai șters, dacă nu chiar cu totul părăsit. Casele bogătașilor noștri, nobili sau înobilizați de *majestatea* banului, strălucesc prin absența operelor de pictură și sculptură artistică. Pereții lor sunt văduvi de tablouri și de sculptură; iar artiștii noștri, de multe ori băeți săraci, eșiți din popor, așteaptă cu pânzele nevândute prin atelierile și expozițiile lor de pictură.

Muzica și poezia populară — care sunt orice s'ar zice dovadă că uneori arta este, la origina ei, o producțiune pur democratică — poezia și muzica populară sunt mai adesea gustate de clasele noastre superioare. Bogătașii, cari secătuesc țarina românească, și istovesc vlagă brațelor țăranilor noștri, nu pot *agrementa* mai bine desfătarea lor în petreceri bogate decât cu muzica și poezia ce s'au născut pe potecile munților și colinelor noastre.

Am zis, însă, că literatura cultă face excepție, pentru că aci, mai mult decât în toate celelalte feluri de artă, se pare că clasele superioare au dat cel mai mare contingent de talent. Și într'adevăr s'a făcut o statistică curioasă pentru talentele literare date de Franța. S'a găsit că numărul literaților francezi, din epoca modernă, este de 6,382. Din această cifră s'a găsit că nobilimea a dat de 23 de ori mai multe talente decât burghezia, și burghezia a dat de 200 de ori mai multe talente decât clasele muncitoare. Nu știu întru cât datele acestei statistice sunt exacte. Dar dacă n'ar fi tocmai exacte, este dela sine vizibil, că nu exagerează cifra talentelor literare date de proletari, fiind că această cifră, calculând'o, rămâne cu totul neînsemnată, abia vre-o 9 talente și trei sferturi dintr'un talent. Statistica aceasta poate însă să fie și adevărată, și dacă ne gândim mai bine ar fi absurd să fie altfel. Literatură cultă nu pot face decât cei cu știință de carte, și încă cu studii destul de înaintate. Or, până de curând, în Franța chiar, știința de carte, și cu atât mai mult studiile înaintate, erau accesibile numai claselor superioare. Muncitorimea franceză, mai ales țărănimea, eră în halul în care se găsește și azi țărănimea noastră. În astfel

de condiții, negreșit că singure burghezia și nobilimea puteau să ne dea talente literare. Cred însă că de la marea revoluție franceză, de când învățământul a început a fi obligator, și a fi răspândit în popor, proporțiile statistice, la care ne refeream, se vor fi schimbat, și mai ales se vor schimba pe viitor. Rămâne totuși, firesc și pe viitor ca un zidar, sau un minier, sau un muncitor cu sapa să fie mai puțin propriu de poezia înaltă, decât fiul unni biurocrat sau al unui posesor de bonuri de rentă; căci mai aproape este poezia de un tăetor de cupoane decât de un tăetor de lemne.

* * *

Așa fiind cu arta și literatura, tot așa este și cu științele?

Este mulțimea muncitoare tot atât de improprie pentru știință cât este pentru artă rafinată?

Intr'un cuvânt, este știința apanajul claselor superioare, și-și datorește ea începutul și progresele ei nobilimei și burgheziei?

Și aici trebuie să facem dela început, o importantă distrucțiune. Dacă ne referim la începuturile științei, negreșit că aristocrația, și mai bine zis clasele superioare, au meritul de a fi pus bazele științei. Primele reflecțiuni asupra naturii în general, și asupra fenomenelor particulare, sunt opera oamenilor cari, prin poziția lor privilegiată, se puteau sustrage dela greutățile muncii brutale, și la adăpostul oricărei lipse a vieții, aveau putința să observe și să mediteze. Meditația și observațiile desinteresate nu pot fi opera oamenilor, cari asudă din greu, în robia muncii, spre a-și agonisi o viață neîndestulătoare. Desinteresarea meditației și observației științifice, nu se potrivește cu situația socială și materială a mulțimei sărace și muncitoare, și aceasta mai cu deosebire la originea științei. De unde putem să tragem concluzia că originea științei pot fi și trebuiesc să fie în adevăr aristocratice.

Și de fapt așa a și fost. Știința europeană a avut leagănul său în Egipt. Și se știe că, în Egipt, clasa preoților, prin urmare, propriu zis *teocrația* nu *aristocrația*, a pus primele baze ale științei și filosofiei.

În antichitatea *greco-romană* este, iarăși, în deobște cunoscut, că filosofia și știința, importate dela egipteni aparțin claselor bogate. Și cu toate acestea, este tot atât de cunoscută legenda filosofului Diogene, care locuia într'un butoi și se nutrea, zice-se, cu ceapă. Și apoi, dacă ne raportăm la societatea romană este iarăși cunoscut că știința și filosofia, importate din Grecia, erau exersate de o clasă de sclavi, specializată în tradins în această direcție. De obicei, acești sclavi erau aduși din Grecia cucerită, unde, înainte de cucerire trebuie să fi avut și ei o situațiune mai bună.

Câtă vreme știința și filosofia au rămas într'o fază mai mult literară decât propriu zis științifică, era firesc ca ele să fie cultivate mai cu deosebire de clasele bogate ale societății. Așa a fost și societatea romană sub împărați, și tot astfel s'au petrecut lucrurile în tot timpul evului mediu. În ce privește evul mediu, știința și filosofia n'au progresat, și abia și-au putut păstra și continua tradiția lor. Această tradiție s'a păstrat, întâiu, aproape exclusiv, de către călugării catolici, și a fost

cultivată la umbra grelelor zidiri de mânăstiri gotice din occidentul Europei. În această epocă, știința și filosofia intră deci din nou în mâinele teocrației, de data aceasta teocrația creștină. Atât este de adevărat că teocrația creștină, aproape exclusiv, a păstrat tradiția științei, în aceste vremi, că nobilii din aristocrația propriu zisă se mândreau de ignoranța lor. Era, pentru aristocrația timpului un titlu de mândrie și de nobleță de a nu ști carte. Nobilii de atunci erau *doctori* în *ignoranță*, și se făleau când, în virtutea dreptului lor de naștere, ziceau că știu să iscălească.

Dacă însă distingem și avem în vedere progresele științei propriu zise, progrese cari nu apar decât în epoca modernă, atunci clasele bogate devin și mai streine de știință. Meritele lor față de activitatea științifică devin și mai mici, începând dela renaștere, când științele au fost cultivate de oamenii bogați, interesul pentru știință a început a scorbî dela clasele superioare către poporul sărac. În veacul al 17-lea, al 18-lea, dar mai cu deosebire în veacul al 19-lea, știința părăsește aproape cu totul palatele aristocratice, și descinde în colibe sărace. Preocuparea științifică devine în cele din urmă, o adevărată meserie, un mijloc de a-și câștiga cineva existența. Specializarea în activitatea științifică este cu atât mai departe dusă, cu cât acest gen de activitate ajunge a numai fi decât un mijloc de trai pentru aceia cari i se consacră. De altfel progresul adevărat al științei n'a fost posibil decât atunci când a apărut specializarea, adică de când știința a ajuns apajul claselor proletare, cari au îmbrățișat-o cu toată seriozitatea și nădejdea ce se pune într'o meserie. Bogații, ferește, n'au putut-o nici odată cultiva decât ca diletanți. Ei n'au fost decât amatori. Trebuie să fii sărac, pentru ca să poți deveni un adevărat savant.

Intru cât privește nobilimea, așa zisă aristocrată, aceasta cu prea rari excepții, nici acum și nici odată n'a putut să se consacre științei propriu zis pentru că rolul ei în societate a fost totdeauna și este și acum prea diferit și prea îndepărtat de natura științei. În vechime, în evul mediu, chiar în vremurile mai din urmă, ocupația de predilecție a nobilimei a fost războiul, perateria, adesea banditismul. Astăzi, aristocrația, în lipsă de resboae și din cauza poliției, nemai putând practica jaful războinic și pirateria, a găsit un deuseu minunat în viața sportivă. Dar sportul de azi și războiul de ieri desvoltă și creează în caracterul nobilimei dispoziții și însușiri morale intelectuale și fizice, cari jură cu însușirile trebuincioase cultivării științei. Orgoliul, mândria vanitoasă și aroganța, pe cari le trezește în oameni sportul și războiul, contrastează cu caracterul și însușirile pe cari le desvoltă preocupările științifice: modestia și acea rezervă timidă, atât de firești la oamenii de știință.

Indelunga răbdare în observații, modestia rezultatelor de fiecare clipă, puterea de a aștepta într'o condiție umilă și obscură, rezultatul efortărilor cerebrale acumulate, toate acestea nu intră în psihologia obișnuită a oamenilor nobili, și a oamenilor bogați. Din potrivă, modul acestora de viață desvoltă enervarea și căutarea succesului și strălucirii de tot momentul.

De aceea, dacă examinăm lista marilor inițiatori ai științei, ne convingem îndată că mințile creatoare s'au

recrutat, dacă nu totdeauna, din clasele sărace, mai totdeauna, însă, din clasa micii burghezii, care se învecinește mai mult cu sărăcimea muncitoare de cât cu nobilimea războinică și sportivă. Cele mai mari, cele mai curate glorii ale științei, și chiar ale științei propriu zise, la începuturile ei, sunt luate din condițiuni sociale foarte modeste. Astfel găsim că părinții lui *Copernic* care a pus bazele astronomiei moderne, au fost, nu se poate distinge bine, brutari sau simpli servitori. *Kepler*, omul extraordinar, care a descoperit legile cerului, a fost fiul unui soldat vagabond, care între alte ocupații a fost și cârciumar. *Kepler* însuși a fost mult timp *băiat* în cârciumă. Tot astfel marele *Newton*, care este socotit, cu drept cuvânt, ca cea mai înaltă expresiune a gloriei științifice, a fost copil de cultivatori agricoli din Anglia ceva în genul moșnenilor și răzeșilor noștri. *Kant*, spiritul filosofic cel mai profund din lumea modernă, a fost fiu de curelar. Inteligența lui filosofică pare a să fi dezvoltat în atmosfera caracteristică a mirosului de curele și piei, de și nimie material și brut n'a trecut în sistemul lui. *Pasteur*, binefăcătorul omenirii, care a descoperit serul contra turbării, a fost fiu de plugar din Franța. *Galileu* a fost fiu de muzicant. Filosoful *Fichte*, unul de marii cugetători ai Germaniei, a fost în copilăria lui, păzitor de găște. *Diderot* a fost copilul unui cuțitar modest și *Rousseau* era copilul orfan al unui ceasornicar sărac din Geneva.

Dacă ar fi să ne raportăm la țara noastră, lista oamenilor de știință eșiți din popor s'ar putea adăoga cu încă 2—3 nume. La noi, știința medicală pare a fi fost cea mai căutată, și în această ramură avem oameni de știință cu o reputație, am putea zice universală. Ei bine, unul din aceștia, se poate cel mai ilustru, pe care nici nu este nevoie să-l numesc, este copilul unor părinți cari au trăit pe treapta cea mai de jos a societății noastre. Aceasta nu l'a împiedicat de a aparține azi *elitei științifice* a lumii.

Nu clasele aristocratice sau bogate ale societății au dat pe acești aristocrați ai cugetării științifice. Ei s'au născut în clasele cele mai modeste, și adesea ori au crescut în condițiuni cu totul defavorabile unei înalte dezvoltări intelectuale. Cultura științifică creează un fel de nobleță intelectuală, dar mai nici odată nobilimea nu a creat știința propriu zisă.

D. DRĂGHICESCU

FOLKLOR

LĂUTARI ȘI CÂNTECELE BĂTRÂNEȘTI

ALTĂ DOVADĂ

Într'un articol precedent am arătat că *lăutarii nu știu pe dinafară versurile cântecelor lungi*, ci la fiecare dată le improvizează după teme anumite.

Ca dovezi am adus:

1. Faptul că lăutarii — ori cei cari ne dictează aceste cântece, *nu pot să-ți repete cântecul întocmai* — ca formă, și cu cât trece mai mult timp între o ediție și alta, cu atât ni-l spun mai diferit. Dacă ei ar ști ver-

surile pe dinafară, atunci ni le-ar spune în totdeauna aceleași, întocmai.

2. *Versurile proaste din cântecele lungi.*

În acel articol am arătat că un cântec circulând și trecând — făcut gata: formă și fond — din gură în gură, își perfecționează mereu forma, pentru că versurile proaste nu se pot susține în circulație, adică poate circula numai ceea ce e bun, desăvârșit. Prin urmare, prezența versurilor proaste din cântecele lungi e dovadă că forma acestor cântece *nu e stereotipă*, adică n'a trecut din gură în gură pe la mai mulți indivizi, care să o fi ciselat, ci e proaspătă, în primă ediție, adică *nou improvizată*.

3. *Versurile stereotipe*, care ca niște ticuri personale ale aceluiaș om, se găesc în *diferite* cântece spuse, ori mai bine, improvizate de acelaș lăutar sau cântăreț.

În acel articol am arătat deci că, în popor, din cântecele lungi, *nu circulă forma*, nu circulă versurile, ci numai tema, povestea, fabula.

De oarece, însă, fiecare cântăreț, fiecare improvizator, dă cântecului o formă proprie, urmează că toate cântecele diferiților cântăreți ori improvizatori, trebuie să aibă forme proprii.

Dacă este așa, atunci cântecele lungi, bătrânești, dacă n'au forma populară, stereotipă, atunci trebuie să aibă forme proprii, diferite, după diferiți autori.

Dar tocmai aceasta și este: cântecele bătrânești au toate forme diferite, și diferența sau deosebirea formelor este așa de mare, că e chiar totală.

Întrebarea este: dacă aceste cântece sunt populare, de ce nu găsim exemplare stereotipe sau cu forme la fel? De ce nu găsim variante? Ce s'au făcut variantele?

Cu acest prilej să vedem ce sunt variantele.

De obicei se înțelege prin *variantă* un exemplar care diferă, care se abate dela tipul obișnuit, dela tipul normal, etc.

În *Tatăl nostru* avem variantele: 1) ne izbăvește de cel rău, și 2) ne izbăvește de cel viclean; în *Christos a înviat* avem variantele: 1) celor din *mormânturi* viață dăruindu-le, și 2) celor din *morminte*. Când nu se știe care e tipul *normal* sau *principal*, sau care e *originalul*, atunci toate sunt variante, iar când se știe, atunci variantele sunt abaterile dela acest tip: de pildă: elefant alb, bivol alb, câne scurt de coadă.

În literatură, variantele pot fi de două feluri: *de fond* și *de formă*. Din «*Miorița*» de pildă, putem să avem exemplare cari să varieze după fond, și altele cari să varieze după formă, având acelaș fond.

E de observat că la *fond asemenea* se poate și formă asemenea și formă diferită, pentru că aceiași idee se poate spune în mai multe forme; iar la fond diferit nu se poate decât formă diferită.

Dar cântecele noastre bătrânești, chiar în părțile în care se aseamănă în privirea fondului, au tot formă deosebită, prin urmare, autorii lor sunt diferiți, adică autorii formelor.

Formele sunt improvizate, numai fondul este popular.

Ca să lămurim mai bine acest lucru, luăm variantele cântecului *Corbea*.

1. *Varianta G. Dem., după Petrea Crețul Șolcanu, 9 August 1883.*

Fondul. Corbea Haiducul, zace de 9 ani în temniță la Opriș, pus de Vodă Ștefăniță, pentru un paloș ferecat de nu știu cine furat, și pentru un roșu, bidiviu.

Mama Corbii, din țara Moldovei, vine s'aducă lui Corbea de mâncare vr'o trei-patru oușoare.

Corbea o trimite la Vodă să se roage să-l erte.

Vodă spune că vrea să însoare pe Corbea cu jupâneasa Carpina.

Baba, foarte mulțumită, spune lui Corbea.

Corbea, spune babei, că însurătoarea aceasta, înseamnă tragere în țepă. O trimite deci în Moldova la groapa cu șapte nuci, unde e grajdul lui, să-i aducă de-acolo calul, ca să-l vadă Vodă, să-i placă și să-l cheme să-l încalece.

Baba aduce calul. Lui Vodă îi place și Vodă cheamă pe Corbea.

Corbea încalecă, face înconjurul curții, ia pe mă-sa pe cal, sare zidul și pleacă. Se duce la temniță, taie pe vătaful ocnei, apoi se întoarce la Curte unde taie pe boeri și în sfârșit trece în țara ungurească să haiducească acolo.

2. *Varianta G. Dem., după Șerban Mușat, 23 Decembrie 1884.*

Fondul. De vr'o trei ori câte șapte ani și jumătate, zace în temniță Corbea Haiducul. Mama lui din Moldova, în ziua de Joi-mare, vine cu trei ouă roșii. Corbea zice să dea ouăle, unul portarului, altul temnicerului și altul lui Vătaf Gheorghită, că de-ar s'or îmblânzi s'o lase să-i vorbească. Corbea spune babei să meargă la Târgul-de-afară, să tocmească zece lopătare, să-i ducă la Oborul-epelor, să sape șapte stânjeni jumătate, să dea de grajdul lui Corbea, să scoată pe roșul, să-l hrănească cu jăratec, să-i netezească părul și să plece cu el la Vodă doar i-o plăcea și-o vrea să dea drumul lui Corbea în schimbul calului.

Vodă zice că o să însoare pe Corbea cu jupâneasa Carpina. Baba de bucurie dă calul. Corbea înțelege că e vorba de tras în țepă.

Ștefăniță Vodă pune arnăuții să încalece, dar calul îi trânteste de rămâne morți. Baba care era la poarta curții spune lui vodă că numai Corbea poate să încalece calul. Vodă trimite după Corbea, dă poruncă de-l bărbierește și-l îmbracă frumos.

Corbea încalecă, face nouă roți prin curte, apucă pe mă-sa de brâu, o ia călare, trece zidul, o duce de o lasă acasă, iar la miezul nopții se întoarce la curte și pune în țepă un copil mic al lui Vodă.

3) *Varianta G. Dem. după Ionuță Nic. Pantelimonianu, parte după Nae Roman zis Papă-Lână 1885.* *Fondul* Corbea Haiducul zace în temniță de 27 de ani pentru că a purtat

Gugiumanul de domnie
Sabie de împărăție,
Cuca împăratului
Și caftanul domnului.

În Vinerea ouălor, dinaintea Paștelor, mama Corbii a plecat cu trei patru oușoare:

Unul alb, trei roșioare
Să le aibă de mâncare.
S'a dus la temniță și a dat ouăle
Unul portarului
Altul temnicerului.

Portarul o lasă înăuntru și temnicierul îi arată unde e Corbea.

Corbea roagă pe bătrâna să se ducă la Vodă. Vodă zice că o să-l însoare cu Carpina. Baba spune lui Corbea. El trimite să-i aducă roșul lui dintr'un grajd ascuns sub pământ, să-l ducă la Vodă să-i spună că e de dăruit ca să scoată pe Corbea din temniță. Baba duce calul. Vodă pune să-l încalece. Calul trânteste pe toți. Baba spune că numai Corbea poate să-l încalece. Vodă cheamă pe Corbea, pune de-l bărbierește și îl îmbracă frumos.

Corbea încalecă, ia pe mă-sa și sare zidul, apoi se întoarce la curte, pune în țapă copilul lui Vodă, apoi se duce acasă se însoară și se lasă de haiducie.

Astfel e fondul din cele trei variante, asemănător în trăsăturile mari și deosebit în detalii.

De altfel se vede cum varianta mai din urmă derivă din cea precedentă.

Dacă forma acestor variante ar fi populară, ar trebui să fie în multe părți întocmai, la fel, adică să fie la fel acolo unde e și fondul la fel; dar este însă cu totul deosebită.

Iată câte ceva dela începutul fiecărei din aceste trei variante:

CORBEA

Scris la Lacul Sărat în ziua de 9 August 1883 după lăutarul Petrea Crețul Șolcanu.

Frunză verde peliniță
Zace'mi, zace în temniță,
pus de Vodă Ștefăniță,
Zace'mi Corbea Viteazul
Zace'mi Corbea Haiducul.

În temniță la Opriș,
unde'mi zace Corbea închis,
șade 'n apă
până 'n sapă
și 'n noroi
Până 'n țurloi
Cu lacăte pe la ușe
cu mâni d'albe în cătușe,
iar la gât pecetluit
cu cincii litrii de argint
Cum n'am văzut de când sunt.

Frunzuliță trei foi late,
de ce în temniță 'mi șade?
Pentr'un paloș ferecat,
numa'n aur îmbrăcat,
de nu știu cine furat,
pentr'un roșu bidiviu,
cal nebun, roșu sglobiu
ce-a fost prins de prin pustiu.

Și'n temniță decând șade?
De nouă ani jumătate
ș'alte trei zile de vară:
numele-i merge prin țară.

Frunză verde de cicoară
tot mai zace în temnicioară
nouă ani și jumătate
și alți nouă îmi mai șade;
de trei ori tot câte nouă
îmi făcū două-zeci și șapte
de când în temniță șade.

Azi e sfânta Sâmbătă,
mâne mi-e Dumneacă,
chiar Dumineca cea mare,
zi de sfântă sărbătoare.
Es din sfânta mănăstire
dela sfânta leturghie
toți boerii la plimbare
Și Vodă la vânătoare.

Frunzuliță lemn uscat,
eacă, măre, s'a întâmplat
că chiar măiculița Corbii,
fugită'n țara Moldovei,
babă
slabă
și 'nfocată
dar la minte
înțeleaptă,
la cuvinte
propiată

și'n zarafir îmbrăcată,
vro trei-patru oușoare
duce Corbii la 'nchisoare
și'n temniță de mâncare.
lua târgul
tot d'a lungul
și uliți d'a curmezișul.
pe unele
se îndrepta,
p'alte
se rătăcia,
pân la temniță ajungea.
Iar, dacă mi'și ajungea.
baba
slabă
și 'nfocată
dar la minte
înțeleaptă.
la cuvinte
propiată,
cu zarafir îmbrăcată,
la fereastră s'așeza
și din gură tot striga:
— Corbeo, maică, aici ești?
Corbeo, maică, mai trăești?
Spune'mi, maică, de ești viu,
Spune maichii, ca să știu;

Că de'i fi, măicuță, mort
Să dau la popa d'un ort,
cu popă să te citesc
de pomeni să-ți îngrijesc !

Corbea dacă'o auzea
glasul că-i înțelegea
și din gură'i răspundea :
— maică, măicuțița mea,
maică, parcă tot sunt viu.
dar numai sufletu'mi țiu.
În temniță m'am uscat,
că'n ea de când am intrat
din chica ce mi'a crescut
mi-am făcut
de așternut,
cu barba m'am învelit,
cu mustăți m'am ștergărit.
Aicea, când am intrat,
ce-am văzut când m'am uitat ?

Bâjbâiau
șerpoaicele
și erau
ca acele,
broaștele-
ca nucile,
năpârci ca undrelele.
Acum sunt șerpoaicele.
maică sunt ca grinzile,

Broaștele
ca ploștile
și năpârci ca buțile.
De când, maică, am intrat,
pic de vin n'am mai gustat,
somm nu m'a mai apucat.
Pe toate că le-am răbdat
și pe toate le-aș răbdă,
de n'ar fi una mai rea.

c'o drăcoaică
de șerpoaică,
bat'o Maica-Precista
s'a 'ncuibat în barba mea.
Ea, maică, că mi-a ouat
ouăle și le-a lăsat
în fundul șalvarului
fundul buzunarului;
în sânul meu c'a clocit
și puii și-a colăcit;
în sânul meu că și'i crește
și de coaste mă ciupește.
Unde, maică, se sgârcește
inimioara mi-o răcește
unde, maică, se întinde
inimioara mi-o coprinde!

Mă-sa, dacă'l auzea,
mă-sa, mare, ce'mi făcea ?
Nici o clipă nu perdea,
ci de grabă că-mi plecă,
la cârciumă se ducea,

mâna pe-o cofă puneà,
cinci-spre-ce oca vin turnà,
iute 'napoi se 'ntorceà,
și'n mâna corbii c'o da.

Corbea, dacă mi-o vedea
tocmai din adânc oftà.
Ochii la cer îndreptà,
la Dumnezeu se gândea,
la Dumnezeu se uità.
Dumnezeu că se 'ndurà
Dumnezeu l'învrednicea
și putere că-i dedea.
El, dacă se odihnea,
cu ochi negri se uità
cofa cu mâna luà.
Într'o parte se lăsà
cam într'o rână
se da,
cofa la gură
duceà,
buze pe cofă
puneà,
și din cofă când sorbeà,
tocm'n fund că'i răsufală.
Și, când cofa aruncà,
peste cap cofa când da,
pai-spre-ce hoți doborà
și pe loc îi omorà.

C O R B E A

Variantă scrisă la 23 Decembrie 1884, după Șerban Mușatu,
din București.

Foicică, foae fragă
colo'n temnița
cea largă
Zace'mi, vere, zace'mi, dragă,
Zace'mi Corbea haiducul,
Corbea nevinovatul,
de trei ani și jumătate,
tot de trei ori câte șapte.
În temniță mi-e băgat,
cu mâini în butuci legat.
La picioare zăvorât
și cu lanțul pus de gât;
zace'n apă
până'n sapă
și'n noroi
până'n țurloi.

Foicică de cicoare
în zi sfântă de Joi-mare
iacă biata muma Corbii
tocmai din țara Moldovii
se 'mbracă
de sărbătoare
și plecà
pe drumul mare
cu trei ouă roșioare
Să le ducă de mâncare
la băiat, în depărtare.

Pe drum mare de-mi plecà,
pân' la temniță-ajungeà,
pân' la temnița de piatră,
în pământ adânc săpată
cu zăvoare pe la uși,
cu țâțânile 'n cătuși
cu'n lacăt cât banița
de'mi închide porțița.

Pân la temniță-ajungeà,
Spre fereastră se 'ndreptă
și cu zidul se lipeà,
iar din gură că ziceà :
— Corbeo maică de ești viu
Spune'mi, spune'mi, ca să știu
de-i fi mort să te jelesc
cu popă să te citesc
soroace să-ți împlinesc.

C O R B E A

Variantă scrisă la 2 și 6 Ianuarie 1885, după Ioniță Nicolae Pantelimonescu și Nae Romann, zis Papă-lână, ambii din București.

Foicică, foae fragă,
Zace'mi, vere, zace'mi, dragă,
colo'n temnița de piatră,
în pământ adânc săpată,
cu mușchiul pe ea de-o șchioapă
zace'mi Corbea haiducul,
zace'mi Corbea viteazul,

zace'n apă
până'n sapă
și'n noroi
până'n țurloi

Zace'mi Corbea vinovat
c'a pofțit și c'a purtat
gugiumanul de domnie
săbie de 'mpărăție
și caftanul domnului.

Nimenca că n'a aflat
de ce-i Corbea vinovat,
dar e'n temniță băgat,
pe nedrept, ori pe dreptate
de nouă ani jumătate :
de trei ori tot câte nouă
îmi fac două-zeci și șapte
de când în temniță șade

In Vinerea ouălor
din naintea Paștelor,
muma Corbii c'a aflat
unde'n temnița-i băgat.
Până'n ziuă s'a sculat
fața tristă
și-a spălat,
cruce dreaptă
s'a 'nchinat

Și pe drum a apucat
cu trei patru oușoare
unul alb, trei roșoare,
să le aibă de mâncare
pentru zi de sărbătoare.

La temniță de-ajungeà
lângă poartă se opreà,
cu portarul se întâlneà
și din gură mi-l rugà
«d'ai făcut vro-odată bine
fă-ți pomană și cu mine :
lasă-mă să-mi văd copilul
pe Corbea nevinovatul,
că mi-e chip necunoscut
de când nu l-am mai văzut.

Portarul se 'nduplecà,
temnicerul nu preà vrea ;
dar baba ce mi'și făcea ?
Oușoare că scotea
și 'ncepeà
de le 'mpărțea :
da unul
portarului
ș'altul
temnicerului

Portarul că mi-o lăsà
înăuntru de intră,
temniceru-i arătà
unde Corbea închis erà.

După cum vedem, regula e generală : Fondul e popular, iar forma este a povestitorului.

Acelaș lucru vedem și la variantele *Mioriții*.

1) *Miorița lui Alexandri* e culeasă dela un improvizator, care a improvizat-o pe o temă populară. Alexandri însă găsind-o că mai are nevoie de oarecare îndreptări, a făcut el îndreptările.

2) *Oaia năsdăravană* a lui G. Dem. pag. 435, auzită dela Petre Crețul Șolcanul în două rânduri. Nu putem ști ce i-a dictat în rândul I și ce în al II ; dar din ceeace este se înțelege că Petre Crețul a cunoscut *Miorița lui Alexandri* pe care a căutat să o reproducă, și a reproduș-o după cum știà el.

3) *Miorița — variantă ardelenescă* este o imitație mediocră făcută de un cărturăraș.

Din toate trele cea mai populară, adică cea mai aproape de fondul popular este a lui Alexandri, forma însă nu e populară nici la una.

TH. D. SPERANȚIA

L I T E R A T U R A

POPORUL INSUTIT ARE SĂ-ȚI DEE.

Se înserase pe maluri și vaporul nu se vedea încă. Desnădăjduiți, cu capetele plecate, se îndepărtau acei cari așteptau vaporul, — mulți din ei îl așteptau încă din zorii zilei, privind la apele liniștite și turburi ale Savei ; majoritate din ei chiar, nu numai o zi dar mai multe în șir așteptaseră, își obosiseră privirile, uitându-se.

Malul se pustii puțin câte puțin. Afară de lucrătorii și funcționarii societății de navigație, mai rămăseseră doi — unul în șalvari și cu fes, cel'alt în uniformă militară și cu cizme cu pînteni.

Cel dintâi, maistorul Blagoe căldărarul, toată ziua a umblat, de colo până colo, pe mal, negăsindu-și un minut pace, mereu cu luleaua între dinți, nefăcând altceva decât să alerge din timp în timp la vr'unul din agenții societății și să-i omoare cu întrebările:

— De ce nu vine vaporu? N'aveți nici o veste? Nu vi s'a telegrafiat? De ce a întârziat? Poate o fi apa mică? Poate o trage după el vr'un șlep cu marfă?

Cel de al doilea, Atanasie Elicici, din potrivă, toată ziua a stat locului, aproape nu s'a mișcat, măsurând cu o privire doritoare în spre partea aceea a orizontului, unde trebuia să se arate vaporul.

În tot exteriorul lui era un amestec ciudat de boer și de țaran. Nimic nu era în el nici îngrozitor și nici impunător, dar se simțea ca în tăcerea obositoare înaintea de furtună, o putere ascunsă, care era în stare la nevoie să nimicească totul în jurul său. Fața puternică, rufăria lui așa de albă și sabia lucitoare, te făcea să'l socotești un bun dansator și amator de stridii, dar și om capabil la nevoie să spuie o mojiție unei femei și să'și sufle nasul într'un șervet.

Când se întunecă deabinele, în cât abia de mai se putea distinge galonul de fir de pe chipiul agentului de navigație, amândoi, cu durere, intrară în cărciumă.

— Nu vine și nu vine vaporul! — nu putu să se stăpânească să nu spuie Blagoie întorcându-se către ofițer cu ton nervos și supărat, ca și cum s'ar fi plâns că nu are noroc la cărți și că pierde partida.

— Da, nu vine,—spuse încet și stăpânindu-se ofițerul și pe un ton oficial.

— Ce o fi însemnând și asta, Doamne? N'or fi?... Da, nu, nu se poate! Pe aproape nu sunt nici decum turci?... Și apoi n'au dreptul să bombardeze vapoarele? Căpitanul tăcea.

— D-ta pe cine aștepti?—întrebă din nou Blagoe.

— Pe nevasta mea.

— Eu, pe fiul meu. E rănit. Dar e rănit ușor... ușor de tot!—se grăbi să adaoge Blagoe, repede scuturându-și luleaua și îndopând'o din nou.—Prietenul lui Iole mi-a scris: e rănit aci și aci!

Și repede arată cu degetul umărul stâng și jos în coapsa dreaptă.

— I-a sgâriat, știi, glonțul. L-au liberat din spital—până s'o îndrepta și apoi din nou la luptă... Ce vrei, cu ajutorul lui D-zeu vom învinge pe păgâni... Trebuie!

— Ce este fiul d-tale?

— Fiu meu? Maistru căldărar. Și ce lucrător—dacă ai ști. Mâni de aur! Și sănătos ca un voinic! Mâna lui e mai groasă de cât e piciorul meu, aci. Eu în vremea asta am vândut tot... Ce 'mi trebuie? Numai uneltele de lucru le-am păstrat. Câtă vreme copilul meu are mâinile zdravene, nu murim noi de foame, de am fi chiar zece suflete...

— Da, dar în război ce-a fost.

— În război? A fost în infanterie. I'am spus — mai bine intră la artilerie, mai ușor i-ar fi fost, s'ar fi priceput cu ori ce tun să lucreze. Iar el, zice: «vreau să fiu mai aproape de focurile vrăjmașului,—așa ar sta ca în viezuină!»

— Unde a fost rănit, în ce luptă?

— Nu pot să-ți spun. Mi-a scris, ce e drept, priete-

nul său, dar nu pot să țiu minte numele locului pentru nimic în lume—tot nume înțelepte... În două lupte a fost. Scrisoarea e la mine,—uite-o. Da, în două lupte a fost rănit.

Bătrânul scoase o bucată de hârtie cocoloșită și murdară și o întinse căpitanului: acesta o luă ca s'o citească lângă lumina lampii din cărciumă.

Abia intrați și așezați lângă o masă, că Blagoie se mânie de odată. Prin caracterul lui nu era om de gălceavă și nici nu-i plăcea să întârâte pe altul.

Nu trecea cu vederea nimănu nici o răutate și pentru cel mai mic lucru răspundea, dar el singur să ațâțe pe altul, nu făcea asta nici odată. Nu era nici prea vorbăreț, de fel. Dar astăzi așteptarea și emoția'l aprinseseră și neputându-și stăpâni gândurile, începu să țipe la băiatul din cărciumă și să'l înjure pentru necurătenie și pentru ori ce găsea. Apoi se grăbi să se întoarcă din nou către ofițer.

— Ai văzut pe tânărul acela cu piciorul?

— Care tânăr?

— Pe nenorocitul acela cu piciorul de lemn și care umblă în cărje! Pe băiatul acela căruia i-au tăiat piciorul doctorii.

— De ce i-au tăiat piciorul?

— Au zis că altfel murea de rana pe care a căpătat-o sub Iavor. Au luat și i-au tăiat piciorul! Și omul umblă fără picioare?... Se poate să nu-l fi întâlnit?

Cum se poate să nu'l fi văzut? Umbla toată ziua pe drumuri, cere de milă. Ce nenorocire, ce nenorocire Doamne. Mai bine ar muri omul! Și el trăește... nu-i pasă.

— Cum vrei, dacă trăește?

— Asta spun și eu — nu îmi place când îl văd că se trudește.

— Trebuie să mănânce, n'are încotro?

— Înțeleg asta! După mine, dacă un om și-a pierdut piciorul în război, trebuie să fie răsplătit pentru asta. Fiecare ar trebui să se ducă la el și cu dragoste frățească să îi spuie: «Ia frate! Îți mulțumesc că ți-ai vărsat sângele pentru noi»... și toți să facă la fel. E cm... cum să zic, fără picior, dar tot și el are nevoie să bea, să mănânce, Să fumeze chiar... Om e, viu e!

— Nu, n'ai dreptate. Că omul trebuie să sufere pentru țara sa, asta e frumos și fiecare trebuie să se socotească fericit când poate suferi. Dar pentru asta nu trebuie să-l alegem în sfatul țării. Toți suntem datornicii țării noastre, țara însă nu ne datorează nimic.

— Știu eu filozofia asta a voastră! E ea însă după dorința lui D-zeu? Numai să-l privești și ți-e groază—uite de aci 'e tăiat. Și pâine erea să mănânce? Ce să facă omul? Să lucreze nu poate, să are nu poate, Ei, de ași fi autoritate, ași ști eu ce să fac!.. Ași porni din casă în casă, ași intra înăuntru: văd pe boer că mănâncă prăjituri. — Mănânci prăjituri, ai? — I'ași întreba.—Da.—Și asta și-a vărsat sângele pentru noi. Ce să facă el cu un singur picior, acum? — Mie ce-mi pasă? Așa, vorbești! Ție nu-ți pasă? Vino încoa doctore! Taie aci, în acelaș loc ca și la acela! Ei și acum, prietene, știi ce însemnează să fii fără picior?

— Da, da, bine înțeles — răspunse încet căpitanul, văzând că nu'l poate ridica pe maistru Blagoe la con-

cepții mai înalte.—Dar atunci, când s'ar termina războiul ar trebui pe toți statul să îi întreție. Toți invalizii!..

Știu eu întreținerea statului! Numai pe hârtie...Stăi... îmi pare că a fluerat? N'ai auzit?

— Blagoe se repezi afară dar într'o clipă se înapoia

— A fluerat cine-va după câine. Ah, Doamne de ce n'o veni vaporul. Băete ia vino încoa. S'a mai întâmplat vr'odată ca vaporul să întârzie atât? Nu știi? Ce știi, tu obraz nespălat? Adu ceva de băut. Rachiu ai? D-ta boerule bei rachiu? Nu? Și eu'l beau rar. Dar ce să fac? Stăi... 'Mi pare clopotul a sunat? Nu'mi s'a părut. Doamne și de fumat nu mai pot, am amețit de atâta tutun. Ei băete, adu rachiu.

— Dacă știam că se întâmplă așa, mai bine îl aduceam cu căruța, venea mai curând. M'am gândit — e băiatul rănit, de și puțin rănit, așa scrie tovarășul lui, totuși, m'am gândit, poate să-și vatame rănilile... Ei tu papă lapte, ce îi cu rachiu? Mai repede, adu! Știam eu un cal, boerule, să-ți spun drept. Par'că era pasăre, sbura...

Și fără să-și isprăvească cuvântul alerga afară din cârciumă. Peste o clipă se întoarse—s'a înșelat—bău ciocănelul c'un rachiu și cu o aprindere prefăcută începu din nou să vorbească de cal.

Căpitanul nu-l asculta. El singur așteptarea' l îndârjise într'atâta în cât capul îi se învârtea. Gândurile lui erau la Kniajevici, unde îi era nevasta, trăia la mama ei în așteptarea facerei. Erau în vremea aceea acolo cerchezii...Și toate grozăviile îi treceau prin minte.

Ce îi mai îngrozitor pe lume de cât nesiguranța? Din ziua în care a plecat în război, a primit numai două scrisori din partea soției sale; după facere se pregătise să se întoarcă acasă și de atunci au trecut mai bine de cinci săptămâni— în timpul acesta Turcii au intrat în Trezibaba... D-zeu, mai știe ce o fi acolo!... Se poate că au dărâmat și casa, au ars și patul în care a născut femeia.. Cu greutate a căpătat voie dela comandant să vie la debarcader să-și aștepte soția și câte o zi a trecut într'o așteptare sfâșietoare. Ce va aduce ziua de mâine?..

Pe la miezul nopții s'a lungit pe banca de lângă fereastră. Blagoe adormise puternic, șezând pe un scaun și proptindu-și capul în mâini. Căpitanul s'a frământat toată noaptea, și privea mereu spre ferestrele cari începuseră să se lumineze.

A auzit el sau sufletul i'a presimțit. O clipă sau o vecinicie a trecut, până când s'a apropiat de debarcader și a văzut în mijlocul mulțimei o femeie ținând în brațe un copil.

Străbătând prin mulțime până la pod, se căsnea să privească la fața nevestei lui, la copilul grăsuț, la mama lui bătrână, toți în viață? Cineva vorbea, înecată în lacrimi, sau printre lacrimi de bucurie, vorbea femeia lui, vorbea mama surâzând: totul a fost nimicit, totul e prăpădit și casa și curtea și toată averea.. Ah, nu e tot una, când ei sunt în viață, când nevasta e aci lângă el cu copilului lui...el tata!

De odată observă pe pod pe un soldat fără brațul stâng și piciorul drept; ceva îi străbătu prin inimă și trecând copilul în brațele nevestei sale, se repezi spre soldat și-l opri.

— Ascultă, nu ești tu fiul lui meșterul Blagoe.

— Da, domnule căpitan! răspunse soldatul, salutându-l militărește și făcând un pas înainte cu cârja.

Tu aci, aci! gata să cadă, se lovi de o damă cu un câine, care, speriată, se dete la o parte.

— Tatăl tău e aci! Așteaptă, mă duc să-i spun.

Și căpitanul se repezi în spre cârciumă, dar Blagoie alerga. fără căciulă pe cap, zăpăcit.

— Așteaptă! e rănit greu! E foarte greu rănit...

— Nu e adevărat. Cine spune? Uite scrisoarea...

— Tată!—încet și dulce 'l chema soldatul, întorcându se pe cârje... Sunt eu tată.

Blagoie rămase multă, multă vreme, să se uite la fiul său și apoi căzu pe pământ în nesimțire.

Pe toți îi mișca tânărul soldat, voinic, frumos, bărbătos și fără mână și picior, ca o bucată de preț de porțelan, spartă în bucăți... Toți se repeziră spre bătrân până și dama nervoasă cu cățelul îi întinse sub nas o sticlută cu amoniac.

Bătrânul reveni în simțuri, se ridică, își șterse cu mâneca fața muiată de apă și își sărută copilul. Mult timp nu-și lăsă copilul din brațe și apoi privind mult locul acela în care trebuia să fie piciorul spuse:

— Slavă Domnului că ai rămas în viață. Are să fie toate bune. Iar pentru asta — și el trecu cu mâna pe cârje—pentru asta poporul are să-ți dea însutit... Nu e așa fraților?..

Se auzi un singur murmur.

— Ia de la mine, eu ți dau cel dintâi spuse căpitanul și îi dete bătrânului ceasul și lanțul său: nu avea la el decât câțiva gologani.

— Ți mulțumesc, domnule căpitan! — răspunse soldatul, salutând militărește. — Ia tată, eu n'am decât o mână —adaogă el văzând că cine-va întinde în spre el o cutie cu o țigaretă de chilibar.—Ți mulțumesc frate, ia tată.

Cine-va își luă căciula și aruncă în ea un ducat; după el începură alții să arunce bani în căciulă.

Printre călători erau câți-va ruși bogați, cari au dat mai mult ca alții. Soldatul răspundea numai atât: Mulțumesc fraților, ia tată! dar vocea lui răsuna tot mai slab și mai slab, și în cele din urmă lacrimile, în picături mari se scurseră pe obrajii lui frumoși.

— Ce ai? Plângi? — strigă Blagoe. — Pentru asta? Cerzi că e vr'o nenorocire mare? Ai rămas viu... Trece totul... Eu ce ți-am spus: poporul însutit are să-ți dea. Așa s'a și întâmplat.

Și aruncând căciula pe pământ, el singur izbucni în lacrimi.

Nevasta căpitanului se uită la mâinile și picioarele bărbatului ei și înghițind lacrimile care o podidea, spuse:

— Să mergem... E atâta durere aci și noi suntem așa de fericiți, așa de fericiți.

* * *

Blagoie își luă băiatul în târg. Au trăit cât-va timp cum au putut, apoi din nou oamenii buni nu i'au uitat. Cu ce nu se obicinuește omul! Totul se ofilește cu timpul, și mândria și dragostea, datoria și suferința... Totul se uită... calul cel mai frumos care și aruncă primii pași cu mândrie, moare ca un cal de ham și de saca...

Căpitanul Elicici și-a clădit o nouă casă pe pământul lui din Kniajevici și a trăit cum nu se poate mai bine cu soția și cu copilul lui. Iar bătrânul Blagoic încă multă vreme a spus: Poporul însutit are să-ți dea și apoi a început să spue: D-zeu, pe toți îi răsplătește și în cele din urmă a murit.

Iar fiul lui primește o pensioară dela casa invalizilor și se laudă cu numele lui Christos.

LAZĂR LAZAREVICI,
(trad. din sârbește de Leandru.)

NOTE ȘI DISCUȚIUNI

DIVORȚUL

Sunt doi ani de când în presa franceză s'a discutat mult, foarte mult, chestiunea divorțului, cu ocaziunea reprezentării piesei *Un divorce* a lui Paul Bourget, piesă cu concluziuni contra divorțului. Nu era ziar francez, parizian sau provincial, care să nu conțină zilnic articole și interviuri asupra acestei chestiuni. Nu știu dacă această discuțiune s'a repercutat și în presa română. Dealtminteri chestiunea divorțului mai fusese discutată de către presa franceză, când Emile Fabre reprezintă la Teatrul Francez o piesă cu aceleași tendințe, ca și aceea a lui Paul Bourget.

Căci, chestiunea divorțului deși veche, este totdeauna nouă. Dragostea și divorțul sunt și vechi și noi în același timp. Sper dar că vor interesa pe cititori rândurile de mai la vale.

* * *

Cari sunt argumentele adversarilor divorțului? Iată-le: divorțul aduce nenorocirea copiilor; aceștia, mai curând sau mai târziu, vor suferi de pe urma despărțirii părinților.

De sigur că e mult mai bine pentru copii, ca soții să trăiască în bună înțelegere și să nu simtă nevoia de a divorța. Aceasta este evident. Dar dacă soții nu pot să se înțeleagă între dânșii și ajung să se deteste, dacă viața în comun devine insuportabilă și dacă în casă se petrec zilnic scene violente și rușinoase, atunci nu este oare mai bine pentru copii ca părinții lor să se despartă? Procedând astfel, nenorocirea nu va fi oare mai mică pentru dânșii? De sigur că da. Căci dacă mai târziu *poate* că acest divorț necesar le va aduce oarecari nemulțumiri, menținerea *statu-quo*-ului însă, le-ar fi cauzat nemulțumiri cu mult mai mari, mai numeroase și mai durabile și de multe ori, de foarte multe ori, nenorociri ireparabile. Trebuie în totdeauna să se țină seamă nu de ceea ce este numai *probabil* că se va întâmpla de pe urma divorțului, ci de ceea ce este *sigur* că se va întâmpla fără el.

Adversarii divorțului mai au o teorie, pe care o cred ei că este în interesul copiilor, anume ca: soții, deși nu se înțeleg, totuși să continue a trăi împreună, reluându-și fiecare libertatea sa. Știți ce însemnează aceasta? Nici mai mult, nici mai puțin, decât adulterul

prin consimțământ mutual. Am cunoscut și cunoașteți și d-voastră, cititori ai acestor rânduri, multe căsnicii de acest fel. Este peste măsură de rușinos ceea ce copii văd, aud și înțeleg în astfel de căsnicii și gândiți-vă puțin mai cu seamă la ceea ce vor deveni acești copii cu astfel de exemple. E de neînchipuit cum copiii, aceste ființe iubite, pot să servească de pretext unor astfel de teorii și mai cu seamă unor astfel de fapte incalificabile. Ciudat mod de a-i respecta. Și acestui fel de căsnicii nu este oare preferabil divorțul, din toate punctele de vedere?

Nu, divorțul prin el însuși și nu este o nenorocire pentru copii, ci ceea ce aduce această nenorocire, este neînțelegera părinților.

În ce privește căsătoriile fără copii, cari sunt destul de numeroase, argumentele adversarilor divorțului sunt inaplicabile.

Chiar biserica noastră ortodoxă, foarte liberală, admite divorțul, iar soții divorțați pot contracta noi căsătorii în fața altarului. Biserica catolică, deși nu admite divorțul în mod formal, îl consideră însă ca o separațiune de corp, pe care o admite; ceea ce interzice în mod absolut această biserică, este recăsătorirea unuia din soții divorțați, atât timp cât celalt este în viață. Ar fi de scris și un foarte interesant roman: acela al unei pioase catolice divorțate și care, prinsă în mrejele zeului Cupidon, ar lupta între dragoste și credință.

A. G. IONESCU-IOAN.

BIBLIOGRAFIE

A apărut în «*Biblioteca pentru toți*» Povestiri mărunte de N. N. Beldiceanu.

În dorința-i de a face cât mai larg loc în colecția sa tinerilor scriitori de talent, «*Biblioteca pentru toți*» editează acum un volum de povestiri mărunte al d-lui N. N. Beldiceanu.

În volumul de față cititorii vor descoperi, că d. Beldiceanu pe lângă nota umoristică, are și o latură duioasă, sentimentală, de care se folosește însă cu multă discrețiune. În adevăr, în unele din povestirile sale, d. Beldiceanu dă copii adevărate de pe natură pe cari cititorul le urmărește cu sentimentul de plăcere pe care-l procură producțiile simple și nemeșugite. La sfârșit însă, un cuvânt, o frază, deschide deodată sufletului perspective noi și-l umple de o nemărginită tristețe. Aceasta e chiar farmecul de căpetenie al nuvelor d-lui Beldiceanu.

Citiți de pildă, «*Mutul*», nuveleta asta așa de veselă dar al cărei sfârșit umple sufletul cititorului de compătimire pentru soarta unui biet câine mut, împușcat de un vier. Și altele de acest fel.

D. Beldiceanu scrie frumos și știe să fie interesant. Dintr'un subiect cu totul neînsemnat, d-sa face o bucată drăguță care se citește cu multă plăcere.

Pe cât de adevărate sunt figurile pe cari d-sa le schițează cu o mână sigură, pe atât de firesc e și stilul în care scrie. E un scriitor care are tot dreptul să aspire la atenția publicului.

Se află de vânzare la mai toate librăriile din țară.

Prețul 30 bani.

G. S. BECHEANU & I. ILIESCU

STRADA LIPSCANI, 26 — BUCUREȘTI — STRADA LIPSCANI, 26

MAGAZIN de NOUTAȚI și MANUFACTURA

Lânuri pentru rochii: Hommesponvon, cheviotte gros-côte etc., și

Postavuri în toate genurile.

MATASARIE

Cachemir soie, charmense, crepe de chine etc.

Tuffetas din fabrica *Bonnet* culori și negre

Atelier special pentru rochi și confecțiuni

PÂNZĂRIE

Jerseuri, Flanele, Cache Corsets tricotate, Ciorapi și Batiste.

CORSETE

Dantele torchon și broderii veritabile

Rayon special pentru Lingerie și Troussouri
gata și după comandă

PREȚURI FIXE ȘI MODERATE

VILE DUILIU ZAMFIRESCU

2, STRADA ZORILOR, 2

Palatul Muntelui de Pietate

TELEFON No. 2597

Vinuri de cea mai superioară calitate

LOCAL DE CONSUMATIE

Serviciu la domiciliu

Angroșiștilor li se acordă rabat

„SCIENTIA”

REVUE INTERNATIONALE de SYNTHESE
SCIENTIFIQUE.

Direction: G. BRUNI — A. DIONISI — F. ENRIQUES
A. GIARDINA — E. RIGNANO

4 numeros par an, de 280—300 pages chacun.

On se plaint de plus en plus de „ets de la spécialisation à outrance à laquelle les hommes de science sont condamnés. *Scientia* a été fondée en vue de contrebalancer ces fâcheux effets. Elle publie des articles qui se rapportent aux branches diverses de la recherche théorique, depuis les Mathématiques jusqu'à la Sociologie, et qui tous sont d'un intérêt général: elle permet ainsi à ses lecteurs de se tenir au courant de l'ensemble du mouvement scientifique contemporain.

Scientia, qui est dans sa quatrième année d'existence, a conquis du premier coup la faveur du monde savant, grâce à la collaboration qu'elle s'est assurée des autorités scientifiques les plus éminentes de l'Europe et de l'Amérique. Elle a publié, outre les articles de ses directeurs: MM. Bruni, Enriques, Dionisi, Rignano, des travaux de MM. Poincaré, Picard, Tannery, Volterra, Boutroux, Borel, Fabry, Zeuthen, Zeeman, Arrhenius, Georges Darwin, Lowel, Ritz, Seeliger, Soddy, Ostwald, Wallerant, Lehmann, Schiaparelli, Ciamician, Raffaele, Foà, Höber, Galeotti, Ebstein, Demoor, Asher, Fredericq, Lugaro, Delage, Caullery, Rabaud, Driesch, Wiessner, Haberlandt, Bohn, Claparède, Janet, Rey, Plücker, Cunningham, Westermarck, Kidd, Landry, Vilfredo Pareto, Achille Loria, Sombart, Carver, Oppenheimer, Meillet, Bortkiewicz, Riccobono, Philippe Sagnac, Salomon Reinach, Simmel, Scialoja, etc.

A partir de Janvier 1909 *Scientia* joint au texte principal, portant les articles dans la langue de leurs auteurs, un supplément avec la traduction française de tous les articles allemands, anglais et italiens. Elle est ainsi accessible à quiconque connaît la seule langue française.

Prix de l'abonnement:

25 francs. — 20 mk., — 20 sh.

Direction et Rédaction: Milan, Via Aurelio Saffi, 11

Boalele Intestinului
DIAREEA (LA COPII ȘI ADULȚI), DIZENTERIA
COLICELE, FURUNCULOZA, ECZEMA ȘI TOATE
BOALELE CE PROVIN DIN Infecțiunile Intestinale

SE TRATEAZĂ ADMIRABIL PRIN

LACTO FERMENT

(Bulion paralactic)

APROBAT DE CONS. SANIT. SUPER.

ZILNIC PREPARAT PROASPĂT NUMAI LA
LABORATORUL Dr. ROBIN

5, Str. I. C. Brătianu 5. — Telefon.

Un flacon 2 lei. În provincie contra mandat 2,50

Cereți prospecte gratuite

Ciocolata și Cacao Zamfirescu

Sunt preferate de cunoscători